

Fundacja Legalna Kultura
Dział Edukacji

Szkoła podstawowa klasy VII-VIII

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła gimnazjalna

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem nowych mediów,
„burzy mózgów”, drzewka decyzyjnego
i serwisu społecznościowego YouTube (45 min)

Dorastanie w Polsce czasów PRL-u. Interpretacja filmu Krzysztofa Zanussiego *Cwał* (1996)

Opracował: Tomasz Ptaszek

Aktualizacja i redakcja: Małgorzata Bazan i Maciej Dowgiel

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

© Fundacja Legalna Kultura
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121
00-514 Warszawa
e-mail: edukacja@legalnakultura.pl

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ doskonalą umiejętność analizy i interpretacji filmu
- ✓ uświadamia sobie, że polityka i historia w istotny sposób wpływały na wybory i postawy ludzi
- ✓ doskonalą umiejętność dyskusji na temat wartości, takich jak: prawda, odwaga cywilna, odpowiedzialność, zaradność
- ✓ nabywa umiejętności potrzebne do życia w społeczeństwie informacyjnym

Metody:

- ✓ praca z tekstami kultury
- ✓ praca indywidualna
- ✓ metoda pogładowa
- ✓ „burza mózgów”
- ✓ „drzewko decyzyjne”

Środki dydaktyczne:

- karty pracy
- dostęp do Internetu
- rzutnik multimedialny/ tablica interaktywna

Przed lekcją:

Nauczyciel prezentuje uczniom stronę [youtube.com/studiofilmowetor](https://www.youtube.com/studiofilmowetor), goo.gl/8fiaoA (dostęp: 29.09.2018 r.) na której każdy, legalnie i bezpłatnie może obejrzeć wybrany film wyprodukowany w studiu filmowym Tor oraz prosi o obejrzenie w domu filmu „Cwał” w reżyserii Krzysztofa Zanussiiego: [youtube.com/watch?v=iahtqJdGwTw](https://www.youtube.com/watch?v=iahtqJdGwTw), goo.gl/izuiqL (dostęp: 29.09.2018 r.).

Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie definicji: *totalitaryzm*, *komunizm*.

Powiązanie z podstawą programową z 14 lutego 2017 r.:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego,
- 6) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury,
- 7) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

III. Tworzenie wypowiedzi

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad,

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji,
- 6) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy,
- 8) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Powiązanie z podstawą programową z 27 sierpnia 2012 r.:

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela.

Uczeń:

- 1.1. opisuje odczucia, które budzi w nim dzieło,
- 1.2. rozpoznaje problematykę utworu,
- 3.1. przedstawia propozycję odczytania konkretnego tekstu kultury i uzasadnia ją,

4.1 ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określa postawy z nimi związane, a także rozpoznaje ich obecność w życiu oraz w literaturze i innych sztukach,

4.2. omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, lęk, nadzieja, wiara religijna, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość; dostrzega i poddaje refleksji uniwersalne wartości humanistyczne,

4.3. dostrzega zróżnicowanie postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych i w ich kontekście kształtuje własną tożsamość.

Przebieg lekcji:

- **FAZA WSTĘPNA**

Nauczyciel, wykorzystując prezentację Legalnej Kultury: goo.gl/dLCwPZ, przedstawia życie i twórczość Krzysztofa Zanussiego.

- **FAZA REALIZACYJNA**

Burza mózgów: nauczyciel pyta uczniów o refleksje na temat obejrzanego filmu. Zadaje pytanie: *co jest tematyką filmu Zanussiego?* („burza mózgów”). Przewidywane odpowiedzi: dzieciństwo, ekscentryczne zachowania, polityka, pasja, zaradność, szkoła, fantazja, rodzina, konie, rozterki młodego bohatera, świat dorosłych, humor.

Praca w grupach: nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i rozdaje karty pracy. Po 10 minutach uczniowie prezentują efekty swoich działań. Nauczyciel prosi uczniów, żeby posiłkując się wypowiedziami koleżanek i kolegów, stworzyli notatkę na temat dorastania w czasach PRL-u.

Prace uczniów powinny pójść w następującym kierunku interpretacyjnym:

Życie w państwie niedemokratycznym (totalitarnym) wymagało od ludzi dokonywania trudnych wyborów, przyjmowania postaw konformistycznych. Wywoływało strach, egoizm, zmuszało do obłudy i podejmowania dramatycznych decyzji. Rozdzielało rodziny. Dzieci były zmuszane do uczestnictwa w niezrozumiałym dla nich świecie „dorosłej” polityki, to w efekcie wywoływało rozterki, niepokoje, rodziło trudne pytania. Bardzo ważna była bliskość rodziny, przyjaciół, którym można zaufać. Szkoła kształtowała postawy oportunistyczne, fałszu i podporządkowania się pozornym wartościom. Czasy PRL-u nie pozwalały na kształtowanie właściwych postaw, realizację zainteresowań, pasji albo zmuszały do kompromisów aby te pasje można było rozwijać.

Drzewko decyzyjne: nauczyciel dzieli uczniów na grupy i rozdaje arkusze z wyrysowanym drzewkiem. Określa problem, nad którym będą się zastanawiać uczniowie. Następnie grupy prezentują efekty swojej pracy.

Określenie problemu:

Jak powinien się zachować Hubert wobec oskarżeń kolegi i groźby wyrzucenia ze szkoły?

Przykładowy schemat drzewka decyzyjnego: goo.gl/Fq4Wp6 (dostęp: 29.09.2018 r.).

- **FAZA PODSUMOWUJĄCA**

Swobodna rozmowa z uczniami na temat relatywizmu moralnego i postaw, jakie należy przyjąć wobec systemu totalitarnego.

Zadanie domowe:

Napisz recenzję filmu *Cwał*.

Proponowana bibliografia:

1. Bryll Ernest, *Koński dylemat*, „Film” 1996 nr 4, s. 86.
2. Płażewski Jerzy, *Przetrwać cwałem*, „Kino” 1996 nr 4, s. 18.
3. Sobolewski Tadeusz, *Urok szatana. „Cwał” Krzysztofa Zanussiego to komedia o grzesznym uroku kłamstwa*, „Gazeta Wyborcza” 1996 nr 103, s. 9.
4. Zanussi K; *Koń wie o człowieku wszystko*, „Kino” 1995 nr 11, s. 4 – 5.

Karta pracy

1. Zapiszcie w postaci punktów, jakie realia życia w państwie totalitarnym przedstawia film Zanussiego?

Oczekiwane odpowiedzi: brak demokracji, przesłuchania, rewizje aresztowania, trudności w kontaktach z krewnymi za granicą, donosy, niemożność wyjazdu z kraju, indoktrynacja w szkole, konieczność ukrywania uczestnictwa w życiu religijnym, bieda, brak perspektyw, trudna sytuacja inteligencji, rozdzielanie rodzin, narzucanie światopoglądu, dyktatura jednej partii, wszechwładza funkcjonariuszy partyjnych, ograniczanie wolności wypowiedzi, trudności w rozwijaniu zainteresowań, niszczenie właściwych relacji międzyludzkich, strach.

2. Zapiszcie w postaci punktów, jaki wpływ na postawy ludzi miało funkcjonowanie w państwie komunistycznym.

Oczekiwane odpowiedzi: życie w fałszu, obłuda, egoizm, rozterki moralne, wypieranie się wiary, cynizm, donosicielstwo, wrogość, agresja, bezwzględność, pogarda, omijanie prawa, wciąganie dzieci w świat dorosłych, zaburzenie procesu dojrzewania, rozpad więzi rodzinnych, cwaniactwo, brak autorytetów.

3. Zinterpretujcie tytuł filmu Krzysztofa Zanussiego.

Oczekiwane odpowiedzi: Cwał jest najszybszą odmianą chodu konia. Zwierzę wygląda, jakby „frunęło”. Tytuł może odnosić się do postępowania ciotki Dobrowolskiej, która lawirując między meandrami systemu totalitarnego, ucieka, umyka mu. Cwał, pęd daje człowiekowi i zwierzęciu poczucie wolności. Ciotka Idalia również stara się mieć namiastkę wolności w państwie, którego systemu nienawidzi i którym gardzi.

4. Czego Idalia uczy Huberta?

Oczekiwane odpowiedzi: Ciotka uczy chłopca, że tylko koni nie można oszukiwać. Ludzi owszem. W ten sposób tak naprawdę uczy go pewnego relatywizmu, postawy pogardy wobec systemu, który niszczy jednostkę. Pokazuje mu, że w systemie totalitarnym można, a nawet trzeba, mieć inne zdanie i co najmniej „dwa życia”.